

Digitalisering – før og nå

Revebjelle heter
Digitalis purpurea
på latin.

I gamle dager
dyrket Kragerø apotek
revebjeller på
øyer i Kragerøs skjærgård.

Så samlet de inn
de to år gamle bladene,
varmet til 55–60 grader
og laget først pulver –
så tablettar av bladene.

Sommeren 1970
lærte jeg å bruke
digitalis ved
hjertesvikt
på Ullevål sykehus.

«Her må vi
digitalisere,»
sa overlegen.
Og så satte vi i gang.

Kommunal- og
moderniseringsminister
Jan Tore Sanner sa:

«Digitalisering
er viktig i arbeidet
med å fornye
og forenkle
offentlig sektor.»

Så spørsmålene blir da
om det er nok
Digitalis purpurea
i Norge
til å digitalisere
hele landet.

Og hvor mye
bivirkninger
det kommer til å bli.

Odd Storsæter
ostorsae@online.no

Odd Storsæter (f. 1948) er pensjonist.

Redaktør: Erlend Hem

Falske venner i fagspråket

Når samme ord har en annen betydning i medisinsk fagspråk enn i allmennspråket, bør det brukes med varsomhet.

Falske venner er et uttrykk som brukes om ord som er like, eller ligner på hverandre, men har forskjellig betydning i ulike språk. Uttrykket, som kalles *false friends* på engelsk, skal komme fra fransk, *faux amis du traducteur* (oversetterens falske venner), og være introdusert av lingvistene Maxime Koessler og Jules Derocquigny i 1928 (1).

Velkjente eksempler, som kan skape problemer mellom svensker og nordmenn i dagligtalen, er vår bruk av ordene *rolig* og *anledning*. På svensk betyr det henholdsvis morsom og grunn. I medisinske tekster på engelsk er det lett for oss å bruke ord som *eventually* og *control*, omtrent som vi bruker eventuelt og kontrollere (f.eks. om blodtrykk) på norsk, mens vi kanskje burde bruke *possibly* og *monitor*. Den uriktige oversettelsen av *outcome* til *utkomme* er et annet eksempel (2).

Ekte falske venner, om det uttrykket kan benyttes, handler altså om ulike språk. Mange ord har flere betydninger også i samme språk, og for noen av dem avgjøres forskjellen av sammenhengen ordet brukes i. Et fagspråk er en «språkform som er knyttet til et fag eller en spesialitet (i vid forstand) og er i bruk blant utøvere av faget» (3), og det finnes mange slike fagspråk også her til lands. Rent formelt er kanskje ikke et fagspråk et eget språk, men det er fristende å bruke betegnelsen *falske venner* likevel når

betydningen varierer mellom ulike fagspråk eller mellom fagspråk og allmennspråk. Å *rette opp* betyr noe annet for en lærer enn for en snekker. *Forretning* kan bety noe annet for jurister enn for folk flest. Kanskje dette kan kalles uekte falske venner?

Også i medisinsk fagspråk kan ord og uttrykk få en annen betydning enn det de har i dagligtalen. I anatomen finnes mange navn på strukturer som har formlikhet med andre gjenstander og fenomener, f.eks. *ambolten*, *hammeren*, *stighbøylen*, *labyrinten* og *hestehalen* (cauda equina).

Den ulike betydningen av ordet *fatal* i allmennspråket («uheldig, skjebnesvanger») og i medisinsk fagspråk («som fører til døden») er tidligere omtalt i Språkspalten (4). *Administrasjon* brukes i fagspråk om ulike måter et legemiddel tilføres organismen på, og *dispensere* om å dele opp legemidler i mindre doser. *Medisinsk teknologi* brukes, iblant litt forvirrende, om alle metoder i helsetjenesten selv om ikke noe teknisk utstyr er involvert. *Negative funn* er en vanlig betegnelse på normale laboratorieresultater, selv om det i de aller fleste tilfeller innebærer noe positivt for pasienten. *Leiring* brukes av sykepleiere om plassering av pasienter i hensiktsmessig kroppsstilling og posisjon for ulike formål, f.eks. kirurgiske inngrep. *Dulting* er et ferskt eksempel på et

ord som har fått en annen betydning i medisinsk fagterminologi enn i allmennspråket (5). Og *digitalisering* betyr altså både medikamentell behandling med hjertemedisinen digitalis og databehandling, slik Odd Storsæter filosoferer over (6).

Når allmennord benyttes som fagtermer, er det viktig å unngå misforståelser. Dersom betydningen av ordet ikke fremgår tydelig av sammenhengen, bør det helst forklares eksplisitt.

Magne Nylenna
magne@nylenna.no

Magne Nylenna (f. 1952) er bl.a. redaktør av Medisinsk ordbok og medlem av Gruppe for norsk medisinsk fagspråk.

Litteratur

1. Aronoff M, Rees-Miller J, red. The handbook of linguistics. Oxford: Blackwell, 2003: 698.
2. Flo Å. Om penger og falske venner. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 2423.
3. Gundersen D. [14.2.2009]. Fagspråk. I: Store norske leksikon. <https://snl.no/fagspr%C3%A5k> [16.4.2017].
4. Hem E, Jacobsen GW. Fatal eller letal. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 980.
5. Nylenna M. Nudging på norsk: dulting. Tidsskr Nor Legeforen 2017; 137: 120.
6. Storsæter O. Digitalisering. Tidsskr Nor Legeforen 2017; 137: 814.

Redaktør: Erlend Hem.